

■ *Creació d'uns encapçalaments de matèria per a les biblioteques científiques de la Universitat de Barcelona*

per Jordi Casadellà * i Laura Miró **

D'ençà que es van endegar els processos d'automatització de les tasques que es porten a terme a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona han sorgit una sèrie de necessitats per a diversos centres pel que fa a l'aplicació d'uns llistats de matèries adients per l'especificitat del camp temàtic de cada Facultat.

La centralització dels processos de catalogació, classificació i indexació implica la creació i manteniment d'un catàleg col·lectiu que agrupi el fons bibliogràfic de totes les biblioteques de Facultat en un sol fitxer informatitzat. Però pel que fa a l'aplicació de les matèries, aquestes poden ser inadequades per satisfer les necessitats particulars de cada centre; també hem de considerar que comporta una gran dificultat classificar llibres dels camps de les ciències si no és un cert coneixement d'aquestes matèries. De tots és conegut que precisament la tradició ens mostra que el personal bibliotecari sol estar lligat a estudis de les anomenades «branques» de lletres.

Per tant, els bibliotecaris que estàvem més acostumats a tractar llibres científics ens trobàvem amb certs problemes quant a l'aplicació de les matèries per part dels Serveis Centrals. Aquests potser no serien de gaire importància si només es tractés de fer un catàleg general de tota la Universitat, però n'adquireixen una mica quan es tracta de classificar més acuradament llibres més específics.

* Jordi Casadellà és llicenciat en Ciències Biològiques i Diplomant en Biblioteconomia i Documentació i treballa a la Divisió de Ciències Experimentals i Matemàtiques com a Cap de Coordinació d'informació bibliogràfica, revistes i préstec interbibliotecari.

** Laura Miró és diplomada en Biblioteconomia i Documentació i treballa a la Biblioteca de Física i Química on s'ocupa del processament tècnic de llibres i de la informació bibliogràfica.

Els principals són:

- Aplicació de matèries massa generals.
- Ús de termes provinents del llenguatge no científic.
- Ús de termes que actualment ja han estat substituïts per altres.
- Problemes provinents de la traducció literal de termes en anglès.

Es va fer palesa, doncs, la necessitat d'aplicar unes matèries més adients al fons bibliogràfic d'algunes Divisions. En el cas de la Divisió de Ciències Experimentals i Matemàtiques aquesta necessitat era, potser, més urgent.

■ OBJECTIUS

L'objectiu principal de la creació dels encapçalaments és oferir punts d'accés de matèries (aplicats al fons de llibres de les Biblioteques de la Divisió III) a partir d'un llenguatge controlat mitjançant relacions jeràrquiques, associatives i d'equivalència entre els termes utilitzats.

Al mateix temps també ha de servir com a pauta a seguir a l'hora d'escollir encapçalaments per part dels indexadors dels documents, ja que aquesta tasca es farà des de cinc centres diferents, que corresponen a les cinc Facultats de la Divisió.

■ METODOLOGIA

Es plantejava, llavors, el dilema de si aplicar unes matèries ja desenvolupades per alguna institució o biblioteca, o crear-les segons les pròpies necessitats.

En el primer cas era molt difícil trobar algun llistat ja fet que coincidís plenament amb les matèries de Biologia, Física, Química, Geologia i Matemàtiques alhora i en el millor dels casos hauria estat necessari fer modificacions que haurien complicat molt el manteniment i l'aplicació de les matèries. Per tant es va decidir crear unes matèries a la mida de les nostres necessitats.

Com que en un principi els indexadors de cada biblioteca de Facultat havien desenvolupat les matèries pròpies del seu fons bibliogràfic segons les seves necessitats, quan es va decidir de crear un Thesaurus comú per la Divisió de Ciències es van plantejar problemes. Aquests suposaven, per una part, la unificació de criteris a l'hora de crear termes comuns per a les diferents biblioteques i, per l'altra, l'establiment de les relacions semàntiques adients per a cada terme.

Per solventar aquestes dificultats es mantenen reunions periòdiques entre els indexadors i a més es recorre a la consulta de diccionaris científics, d'altres thesaurus, es rep l'assessorament del personal docent de les diferents Facultats, etc.

Podem considerar que per a l'elaboració del Thesaurus se segueix un mètode mixte ja que tant es desenvolupen termes seleccionats a priori com s'introdueixen nous termes segons les necessitats del moment.

■ ESTRUCTURA

Els termes utilitzats en aquests Thesaurus guarden entre ells les relacions semàntiques característiques:

- de jerarquia: expressen les relacions de generalitat i especificitat entre els termes.

EP FÍSICA	EP FÍSICA NUCLEAR
TE FÍSICA NUCLEAR	TG FÍSICA

- de substitució: relació que hi ha entre un terme acceptat i un o més sinònims no admesos.

EP MAMÍFERS	EP MAMMALIA
UP MAMMALIA	US MAMÍFERS

- associatives: relació que hi ha entre dos termes propers, però que no guarden una relació jeràrquica.

EP CLOROPLASTS	EP FOTOSÍNTESI
TR FOTOSÍNTESI	TR CLOROPLASTS

- A més també existeixen els anomenats complements de precisió, els quals serveixen per a concretar el camp semàntic al qual pertany el terme.

EP TEMPS (FÍSICA)

Els símbols que expressen aquestes relacions són els següents:

símbols emprats	símbols anglesos	significat
EP		Entrada principal
TG	BT	Terme general
TE	NT	Terme específic
TR	RT	Terme relacionat
US	US	Useu
UP	UF	Useu per
NA	SN	Nota d'abast

La nota d'abast (NA) s'usa per a fer algun comentari sobre el terme (EP) principal, com per exemple quan s'indica en quins casos es pot usar, etc, però també es fa servir, en aquest Thesaurus, per anotar el número de la CDU o els símbols d'alguna altra classificació que faci servir la biblioteca com a topogràfic dels seus llibres:

EP ANATOMIA HUMANA
NA BI 591.4:611
TG ANATOMIA
TE ...

Això vol dir que a la Biblioteca de Biologia (BI) el decimal 591.4:611 es fa servir per classificar els llibres amb la matèria ANATOMIA HUMANA.

L'ordenació de cada entrada principal (EP) respecte a les altres, així com entre els termes que formen part de les relacions semàntiques, és alfabètica:

EP AIGUA	EP AIGUA-CONTAMINACIÓ
NA BI 577.356	NA BI 504.4.054
TE Aigua-contaminació	TG Aigua
TE Aigua-metabolisme	TG Contaminació
TE Aigua-microbiologia	TR Aigües residuals
	TR Pluja àcida
	TE Aigua-contaminació microbiana
	TE Contaminació marina

■ PROGRAMA INFORMÀTIC

Quan es va prendre la decisió de desenvolupar el thesaurus es va veure la necessitat d'informatitzar-lo. Per tant, amb l'ajut del Centre de Càlcul de la Universitat de Barcelona, es va crear un programa que, per una banda, permet el manteniment del thesaurus (creació de nous termes, actualització, correcció, etc.) i per l'altra, la consulta, mitjançant aquest, de la base de dades automatitzada de la Biblioteca Universitària, però nomès del fons de la Divisió III.

a) Manteniment

Si volem introduir un nou terme (I):

<p>Aplicació d'entrada i manteniment</p> <p>Entrada principal: Arrels (EP)</p>	<p>01799 EP ARRELS 01799 01799 01799 01799 01799 01799 01799 . . .</p> <p>Entrada nova al Thesaurus</p>
---	---

(1)

(2).

el programa permet visualitzar-lo com a entrada nova i introduir les relacions semàntiques que li corresponen en els espais en blanc (2). Automàticament el programa crea les relacions inverses que li pertanyen.

01799 EP ARRELS	}	El programa	}	01800 EP ANATOMIA VEGETAL
01799 TG Anatomia vegetal	}	crea	}	01800 TE Arrels
01799 EP ARRELS	}	El programa	}	01801 EP PLANTES-ABSORCIÓ
01799 TG ANATOMIA VEGETAL	}	crea	}	01801 TR Arrels
01799 TR Plantes-absorció	}			
01799 EP ARRELS	}	El programa	}	01802 EP RIZOSFERA
01799 TG ANATOMIA VEGETAL	}	crea	}	01802 TG Arrels
01799 TR PLANTES-ABSORCIÓ	}			
01799 TE Rizosfera	}			

El número que apareix abans de cada terme s'assigna a cadascun correlativament a mida que es van creant.

b) Consulta:

Per una banda, mitjançant una funció alternativa del teclat podem anar visualitzant les relacions semàntiques dels termes que apareixen a pantalla.

EP ANATOMIA VEGETAL	PF4	EP ARRELS *
TE ARRELS *		TG ANATOMIA VEGETAL
		TR PLANTES-ABSORCIÓ
		TE RIZOSFERA *

